

Vieną rytą su senele vaikščiojau po mišką. Buvo taip gražu ir ramu. Tebuvau ketverių, dar visai mažytė. Staiga pamačiau kažką labai keista – kelių kirto tiesi linija. Man pasidarė taip smalsu, kad pribėgau pažiūrėti; norėjau ją paliesti. Tada senelė suriko – labai garsiai. Puikiai tai prisimenu. Ten buvo didžiulė gyvatė.

Pirmą kartą gyvenime iš tikrųjų pajutau baimę – tik nesu-pratau, ko turėčiau bijoti. Tiesą sakant, mane išgąsdino senelės balsas. O gyvatė skubiai nušliaužė šalin.

Neįtikėtina, kai pagalvoji, kad baimę mums įdiegia tėvai ir aplinkiniai. Iš pradžių būname tokie nekalti; nenučiuokiame, kad bijoti reikia.

Aš Belgrade, 1951 m.

Atėjau iš tamsybių. Nuo penktojo dešimtmečio iki aštuntojo vidurio augau pokario Jugoslavijoje. Klestėjo komunistų diktatūra, įkūnyta maršalo Tito. Amžinas deficitas, visiška nykuma. Komunizmas ir socializmas tuo pasižymi – estetika, kylančia iš absoliutaus bjaurumo. Mano vaikystės Belgradui stigo netgi Maskvos Raudonosios aikštės monumentalumo. Viskas atrodė tarytum iš antrų rankų. Tarsi vadai būtų pažvelgę pro kažkieno kito komunizmo objektyvą ir pastatę kažką ne tokio gero, mažiau funkcionalaus ir labiau apgailėtino.

Niekada nepamiršiu komunalinių erdvių – nuteptų murzina žalia spalva, su plikomis lemputėmis, skleidžiančiomis pilkšvą šviesą, nuo kurių, sakytum, temo akyse. Dėl šito šviesos ir sienų spalvos derinio oda atrodydavo gelsvai žalsva, tarsi visi sirgtume kepenų ligomis. Kad ir ko imdavaisi, nuolatos kentei priespaudą ir jauteisi prislėgtas.

Tuose milžiniškuose bjauriuose daugiabučiuose gyveno ištisos šeimos. Jaunimas negalėdavo gauti nuosavų butų, tad viename būste spausdavosi net kelios kartos: senelė ir senelis, jaunavedžių pora, paskui – jų vaikai. Tai neišvengiamai vedė prie trinties – šitiek šeimų tokioje ankštoje erdvėje. Sumaniusios pasimylėti, jaunos poros turėdavo eiti į parką ar kiną. Ir išmesti iš galvos svajonę įsigyti ką nors naujo ar gražaus.

Sovietinių laikų anekdotas: vyrukas išeina į pensiją ir už išskirtinai gerą darbą yra apdovanojamas ne rankiniu laikrodžiu, bet nauju automobiliu. Bendradarbiai sveikina, kad jam labai pasisekė – automobilį gaus tą ir tą dieną po dvidešimties metų. „Iš ryto ar popiet?“ – pasitikslina vyrukas. „O koks tau skirtumas?“ – „Tą pačią dieną ateina ir santechnikas.“

Mūsų šeimai viso to kęsti neteko. Mano tėvai buvo karo didvyriai – kovojo su naciais, kovėsi petys į petį su jugoslavų partizanais, Tito vedamais komunistais, – taigi po karo tapo įtakingais partijos nariais ir dirbo reikšmingus darbus. Tėvas buvo paskirtas į maršalo Tito elitinę gvardiją; motina vadovavo institutui, globojančiam istorinius monumentus ir užsakančiam meno kūrinius viešosioms patalpoms puošti. Be to, ji buvo Meno ir revoliucijos muziejaus direktorė. Tai mums leido mėgautis įvairiomis privilegijomis. Gyvenome erdviame bute

Belgrado centre – Makedonska gatvės 32-ame name. Didžiulis senamadis trečiojo dešimtmečio pastatas su elegantišku metalo ir stiklo dekoru nenusileido tipiškam Paryžiaus gyvenamajam namui. Ten turėjome visą aukštą, aštuonis kambarius keturiems žmonėms: tėvams, jaunėliui broliui ir man – anuomet negirdėta prabanga. Keturi miegamieji, valgomasis, didžiulis salonas (taip vadinome svetainę), virtuvė, du vonios kambariai ir tarnaitės kambarėlis. Salone stovėjo knygų prikimštos lentynos, juodas fortepijonas, o ant sienų kabo paveikslai. Būdama Revoliucijos muziejaus direktore, motina galėjo lankyti tapytojų dirbtuvėse ir supirkinėti jų drobes – paveikslus, kuriuose buvo just Cézanne’o, Bonnard’o ir Vuillard’o įtaka, be to, įvairių abstrakcionistų kūrinius.

Vaikystėje maniau, kad mūsų butas – prabangos viršūnė. Vėliau sužinojau, kad jis kadaise priklausė turtingai žydų šeimai ir buvo konfiskuotas per nacių okupaciją. Vėliau sužinojau ir tai, kad paveikslai, kuriais motina puošė sienas, nebuvo labai geri. Žvelgdama į praeitį, manau, kad mūsų namai – dėl šių ir kitų priežasčių – iš tiesų buvo siaubinga vieta.

Mano motina Danica ir tėvas Vojinas – visi jį vadino Vojo – per Antrąjį pasaulinį karą išgyveno audringą romaną. Nuostabi istorija – du gražuoliai, išgelbėję vienas kitam gyvybę. Motina buvo armijos majorė, ties fronto linija komandavusi pulkui, atsakingam už sužeistų partizanų paiešką ir gelbėjimą. Syki per

Mano tėvai, Danica ir Vojinas Abramovičiai, 1945 m.

vokiečių puolimą ji susirgo šiltine ir be sąmonės tįsojo tarp sunkiai sužeistų kareivių – smarkiai karščiuodama ir visa užklota.

Būtų galėjusi taip ir mirti, jei mano tėvas nebūtų buvęs toks lovelasas. Pastebėjęs iš po antklodės išdrikusius ilgus plaukus, jis tiesiog negalėjo ramiai praeiti pro šalį. Pakėlęs antklodę ir išvydęs gražią moterį, nunešė ją į gretimą kaimą, ir čia valstiečiai padėjo jai atsistoti ant kojų.

Po šešių mėnesių motina vėl tarnavo fronte, padėjo gabenti sužeistuosius į ligoninę. Ji akimirksniu atpažino vieną iš sunkiai sužeistų kareivių – tai tas pats vyrukas, kuris tąsyk ją išgelbėjo. Tėvas gulėjo bejėgis, jam grėsė negyvai nukraujuoti – nebuvo kraujo perpylimui atlikti. Bet motina išsiaiškino, kad jos ta pati kraujo grupė, davė jam kraujo ir šitaip išgelbėjo gyvybę.

Kaip pasakoje. O tada karas dar kartą juos išskyrė.

Bet jie ir vėl susitiko, o karui pasibaigus susituokė. Dar po metų, 1946-ųjų lapkričio 30 dieną, gimiau aš.

Naktį prieš man gimstant motina susapnavo pagimdžiusi milžinišką gyvatę. Rytojaus dieną, vadovaujant partijos susirinkimui, jai nubėgo vandenys. Susirinkimą nutraukti ji atsisakė ir į ligoninę nuskubėjo tik jam pasibaigus.

Gimiau per anksti – motina mane gimdė labai sunkiai. Placenta iki galo neišėjo; įsimetė sepsis. Ji ir vėl vos nenumirė; ligoninėje teko pragulėti beveik metus. Ir vėliau jai buvo sunku dirbti – ar auginti mane.

Iš pradžių manimi rūpinosi tarnaitė. Buvau prastos sveikatos, mažai valgiau – vieni kaulai ir oda. Tarnaitė turėjo mano amžiaus sūnelį, kuriam sumaitindavo mano nesuvalgytą maistą; berniūktis augo riebus ir tvirtas. Kai senelė Milica, motinos mama, atvažiavo mūsų aplankyti ir pamatė, kokia aš liesa, paširpo. Nieko nelaukusi ji perėmė mane į savo globą – išgyvenau pas ją šešerius metus, kol gimė brolis. Tėvai manęs aplankyti atvažiudavo tik savaitgaliais. Man jie tebuvo du svetimi žmonės, pasirodantys kartą per savaitę ir atvežantys dovanų, kurios man nepatikdavo.

Man sakė, kad vaikystėje nemėgau vaikščioti. Senelė pasodindavo mane į kėdę prie virtuvės stalo ir išeidavo į turgų, o grįžusi rasdavo toje pačioje vietoje. Nežinau, kodėl nenorėjau

vaikščioti, bet įtariu, kad tai kaip nors susiję su tuo, jog buvau stumdoma iš rankų į rankas. Jaučiausi be vietos ir tikriausiai būgštavau, kad pradėjusi vaikščioti ir vėl turėsiu išeiti.

Tėvų santuoka ėmė klibėti man dar negimus, beveik iškart po vestuvių. Juodu suvedė nepaprasta meilės istorija ir daili išvaizda – suvedė seksas, – tačiau daugybė dalykų skyrė. Motina buvo kilusi iš turtingos šeimos, intelektualė; ji studijavo Šveicarijoje. Pamenu senelės žodžius: kai motina išėjo pas partizanus, namie paliko šešias poras batelių, o pasiėmė tik porą senų valstietiškų aulinių.

Tėvo tėvai buvo neturtingi, užtat – karo didvyriai. Mano senelis buvo ne vieną apdovanojimą pelnęs armijos majoras. Tėvas dar prieš karą buvo kalinamas už komunistines idėjas.

Motinai komunizmas buvo abstrakti idėja, kurią ji pasigavo Šveicarijos universitete studijuodama Marxo ir Engelso raštus. Tapti partizane ją pastūmėjo idealizmas, netgi, galima sakyti, mada. O mano tėvui tai buvo vienintelis kelias, nes jis buvo kilęs iš beturčių – kovotojų šeimos. Buvo tikras komunistas. Jo įsitikinimu, komunizmas turėjo sugriauti klasinę sistemą.

Motina mėgo lankytis balete ir operoje, klasikinės muzikos koncertuose. Tėvas mėgo virtuvėje gruzdinti žinduklius paršelius ir gerti su senais karo metų bičiuliais. Tarp jų buvo mažai kas bendra – jų santuoka buvo labai nelaiminga. Jie iš-tisai riejos.

O kur dar neblėstantis tėvo apetitas moterims – tas pats, dėl kurio jis ir susidėjo su motina.

Nuo pat santuokos pradžios tėvas nuolat buvo neištikimas. Aišku, motina to negalėjo pakęsti, o netrukus ėmė nekęsti ir tėvo. Suprantama, apie visa tai sužinojau ne iš karto – juk gyvenau su senele. Bet man sulaukus šešerių gimė brolis Velimiras, ir aš grįžau į tėvų namus. Nauji tėvai, nauji namai, naujas brolis – viskas vienu metu. Ir mano gyvenimas kone tučtuojau pakrypo į blogą.

Pamenu, kaip norėjau grįžti į senelės namus, nes ten jaučiausi saugi. Ten buvo labai ramu. Rytą ir vakarą vis tie patys ritualai; diena turėjo ritmą. Mano senelė buvo labai pamaldi, ir visas jos gyvenimas sukosi aplink bažnyčią. Šeštą ryto, tekant

saulei, ji uždegdavo žvakę maldai. O šeštą vakaro uždegdavo maldai dar vieną. Iki šešerių metų kiekvieną dieną eidavau su ja į bažnyčią ir pažinojau visus šventuosius. Jos namai kvepėjo smilkalais ir šviežiai skrudinta kava. Ji skrudindavo žalias kavos pupeles ir paskui sumaldavo rankiniu malūnėliu. Jos namuose jaučiau nepaprastą ramybę.

Kai vėl apsigyvenau su tėvais, pasiilgdavau tų jos ritualų. Tėvai ryte tiesiog atsikeldavo, visą dieną dirbdavo, o mane palikdavo su tarnaitėmis. Be to, labai pavydėjau broliui. Būdamas berniukas, pirmasis sūnus, jis iš karto tapo numylėtiniu. Balkanuose taip jau yra. Mano tėvo tėvai užaugino septyniolika vaikų, bet tėvo motina namie laikė tik sūnų nuotraukas, ir nė vienos – dukterų. Mano brolio gimimas tapo ypatinga švente. Vėliau sužinojau, kad man gimus tėvas niekam net nepasisakė, užtat kai gimė Velimiras, Vojo išėjo su draugais lėbauti, gerti, šaudyti pistoletais į orą, švaistyti pinigų.

Dar blogiau buvo tai, kad mano broliui netrukus išsivystė tam tikra vaikystės epilepsijos forma – jį ištikdavo priepuoliai, ir visi aplink jį tūpčiodavo, apgaubdami dar didesniu dėmesiu. Kartą, kai niekas nematė (buvau šešerių ar septynerių), bandžiau jį nuprausti ir vos nepaskandinau – paguldžiau į vonelę, o jis *pliumpt* – ir paniro po vandeniu. Jei senelė nebūtų jo ištraukusi, būčiau likusi vienturte.

Aš, teta Ksenija, senelė Milica ir brolis Velimiras, 1953 m.

Žinoma, sulaukiau bausmės. Mane bausdavo dažnai, už menkiausią prasižengimą, ir bausmės beveik visada būdavo fizinės – smūgiai ir pliaukštelėjimai. Bausdavo motina arba jos sesuo Ksenija, laikinai atsikrausčiusi su mumis gyventi, tėvas – niekada. Jos mušdavo mane tol, kol visa pamėldavau; mano kūnas būdavo nusėtas mėlynėmis. Bet kartais jos imdavosi ir kitokių metodų. Mūsų bute buvo slapta drabužių spinta, labai gili ir tamsi – serbokroatai tokias vadina *plakar*. Spintos durys buvo lygiai su siena, rankenų nebuvo; norėdamas atidaryti, turėdavai stumtelėti. Toji spinta mane traukė ir gąsdino. Lįsti į ją man buvo uždrausta. Bet kartais, kai būdavau bloga – arba kai motina ar teta nutardavo, kad buvau bloga, – jos uždarydavo mane į tą spintą.

Labai bijojau tamsos. Tačiau toji *plakar* buvo pilna vaiduoklių, dvasių – švytinčių būtybių, beformių, tylių, bet visai nebaisių. Aš su jomis kalbėdavausi. Man atrodė visiškai normalu, kad jas regiu. Tos būtybės buvo mano realybės, mano gyvenimo dalis. Vos įjungus šviesą jos išnykdavo.

Mano tėvas, kaip jau minėjau, buvo labai išvaizdus vyras: tvirtų, griežtų veido bruožų, su vešlia, įspūdingai atrodančia ševeliu-ra. Herojiškos išvaizdos. Kone visose karo metų nuotraukose raitas ant balto žirgo. Jis kovėsi 13-ojoje Juodkalnijos divizijoje – partizanų grupuotėje, iš pasalų puldinėjusioje vokiečius; tam reikėjo neįtikėtinos drąsos. Tose kovose žuvo daugelis jo draugų.

Jauniausią jo brolių sugavo ir mirtinai nukankino naciai. O tėvo partizanų būrys sugavo kareivį, kuris nužudė jo brolių, ir atvedė tėvui. Ir tėvas jo nenušovė. Jis pasakė: „Niekas nebeprikels man brolio“, ir kareivį paleido. Jis buvo kovotojas ir laikėsi išmintingos kariavimo etikos.

Tėvas niekada ir už nieką manęs nebausdavo, niekada nemušdavo, ir už tai jį mylėjau. Nors tuo metu, kai mano brolis dar buvo kūdikis, tėvas dažnai būdavo išvykęs kariniais reikalais, mudu su Vojo ilgainiui tapome geriausiais draugais. Jis visada man buvo geras – pamenu, kaip vesdavosi į atrakcionus ir nupirkdavo saldainių.

Tik mudu retai kur nors eidavome vieni; paprastai jį lydėdavo kuri nors draugužė. Ir toji draugužė man pripirkdavo nuostabių dovanų, kurias laiminga parsinešdavau namo, sakydama: „Visa tai man nupirko graži šviesiaplaukė teta“, o mano motina tas dovanas išmesdavo pro langą.

Tėvų santuoka buvo kaip karas – niekada nemačiau jų apsikabinant, bučiuojantis arba kaip nors kitaip išreiškiant švelnumą. Gal tai tebuvo senas partizanų laikų įprotis, bet jie abu miegojo prie lovos pasidėję užtaisytus pistoletus! Pamenu, kaip sykį, tą retą laikotarpį, kai jie vienas su kitu kalbėjosi, mano tėvas parėjo namo pietų, ir motina paklausė: „Nori sriubos?“ O kai jis atsakė „taip“, ji priėjo jam iš už nugaros ir išvertė karštą sriubą ant galvos. Tėvas suriko, nustūmė stalą, išdaužė visus indus ir išėjo. Tarp jų visada tvyrojo įtampa. Jie niekada nesikalbėdavo. Nepamenu nė vienu laimingų Kalėdų.

Kita vertus, Kalėdų vis tiek nešvėsdavom; buvom komunistai. Bet mano religingoji senelė sausio 7-ąją švėsdavo stačiatikių Kalėdas. Tai būdavo nuostabu ir siaubinga. Nuostabu, nes ji tris dienas plušėdavo ruošdamasi šventei – sukdavosi virtuvėje, puošdavo namus ir taip toliau. Deja, langus jai tekdavo dangstyti juodomis užuolaidomis, nes anuomet Jugoslavijoje

Vojo išvadavimo dieną, Belgradas, 1944 m.

švęsti Kalėdas būdavo pavojinga. Šnipai žymėdavosi švenčiančių šeimų pavardes; už kaimynų skundimą valdžia apdovano-davo. Taigi mano šeima pas senelę susirinkdavo po vieną, ir apsidangstę juodomis užuolaidomis mes sutikdavome Kalėdas. Senelė – vienintelė, kuriai pavykdavo suburti visą šeimą. Tai buvo gražu.

Ir tradicijos buvo gražios. Senelė kasmet iškepėdavo varškės pyragą, o jame paslėpdavo didelę sidabrinę monetą. Jei atsi-kąsdavai sidabrinės monetas – ir neišsilauždavai danties, – tai reikšdavo sėkmę. Monetą galėdavai pasilaikyti iki kitų metų. Ji barstydavo mus ryžiais; tas, kuriam kliūdavo daugiausia ryžių, kitais metais galėdavo tikėtis klestėjimo.

Siaubinga buvo tai, kad tėvai nesikalbėdavo net per Kalėdas. Ir kasmet gaudavau praktiškų dovanų, kurios man nepatiko. Vilnionių kojinių, kokią nors privalomą knygą ar flanelinę pi-žamą. Pižama visada būdavo dviem dydžiais per didelė – mo-tina sakydavo, kad išskalbus susitrauks, bet taip niekada ne-nutikdavo.

Niekada nežaidžiau su lėlėmis. Niekada nenorėjau lėlių. Apskritai nemėgau žaislų. Mieliau žaisdavau su pravažiuojančių automobilių šešėliais ant sienos ar pro langą blyksinčiu saulės spinduliu. Šviesoje matydavau grindų link keliaujančias dul-kes ir įsivaizduodavau, kad tos dulkės – tai mažos planetos su kosmoso gyventojais, mus lankančiais ateiviais, atskriejusiais ant spindulių. O kur dar švytinčios būtybės *plakar*. Visa mano vaikystė knibždėjo dvasių ir nematomų būtybių. Tai buvo še-šėliai ir mirę žmonės, kuriuos aš galėjau matyti.

Mudu su tėvu, 1950 m.

Viena didžiausių mano baimių buvo kraujo – savo pačios kraujo – baimė. Kai vaikystėje motina su seserimi mane prilupdavo, kūnas likdavo nusėtas mėlynėmis; iš nosies nuolat bėgdavo kraujas. O kai pamečiau pirmąjį pieninį dantį, kraujuoti nesiliovė tris mėnesius. Nebegalėjau sėdėti lovoje, kad nepaspringčiau. Galiausiai tėvai nuvedė mane pas gydytojus, kad išsiaiškintų, kas man negerai, ir sužinojo, kad sergu kraujo liga – iš pradžių manyta, kad leukemija. Motina su tėvu paguldė mane į ligoninę; išgulėjau ten beveik metus. Buvau šešerių. Tai buvo laimingiausi mano vaikystės metai.

Visa šeima maloniai su manimi elgėsi. Pagaliau gaudavau gerų dovanų. Visas ligoninės personalas buvo man malonus. Gydytojai ir toliau darė tyrimus ir nustatė, kad man ne leukemija, bet kažkas paslaptingesnio – gal kokia nors psichosomatinė reakcija į fizinę motinos ir tetos prievartą. Buvau gydoma įvairiausiais metodais, bet paskui grįžau namo, kur ir toliau buvau mušama bei daužoma, gal tik kiek rečiau.

Iš manęs buvo tikimasi bausmę iškęsti nesiskundžiant. Manau, kad motina tokiu savotišku būdu treniravo mane būti kareive, kaip ir ji. Gal ji ir jautė komunizmui prieštarigus jausmus, bet komunistė buvo nepalaužiama. Tikrieji komunistai garsėjo atkaklumu „eiti kiaurai sienas“ – it kokie spartiečiai. „O jei apie skausmą... tai aš jį pakenčiu, – pareiškė Danica, kai kalbinau ją senatvėje. – Niekas nėra girdėjęs ir niekada neišgirs manęs klykiant.“ Kai dantų gydytojas raudavo jai dantį, motina griežtai atsisakydavo vaistų nuo skausmo.

Iš jos mokiausi disciplinos ir visada jos bijojau.

Motina buvo apsėsta tvarkos ir švaros – iš dalies dėl karinio parengimo, o galbūt šitaip kovojo su savo santuokos chaosu. Ji pažadindavo mane vidury nakties, jei nutardavo, kad miegu netvarkingai, sukuitusi patalus. Iki pat šios dienos miegu ant lovos krašto, nė nekrutėdama – ryte atsikėlusį galiu tiesiog atversti antklodę į vietą. Jei nakvoju viešbučio kambaryje, galima pamanyti, kad manęs ten nė nebuvo.

Taip pat sužinojau, kad vardą man gimus išrinko tėvas, ir kad buvau pavadinta rusų kareivės, kurią jis buvo įsimylėjęs

per karą, garbei; granata ją ištaškė tiesiog jo akyse. Motina tos senos simpatijos nekenė iš visos širdies – manau, asociatyviai nekenė ir manęs.

Danicos tvarkos manija persikėlė į mano pasąmonę. Sapnuodavau vis tą patį košmarą apie simetriją – labai nejaukų. Tame keistame sapne būdavau generolė, tikrinanti milžinišką eilę tobulų kareivių. O tada išraudavau vienam kareiviui iš uniformos sagą, ir visa tvarka sužlugdavo. Pabusdavau apimta baisiausios panikos. Mirtinai bijojau sugriauti simetriją.

Kitame pasikartojančiame sapne įžengdavau į lėktuvo saloną ir rasdavau jį tuščią – be keleivių. O visų sėdynių diržai būdavo tobulai tvarkingi; kiekvienas diržas susegtas ant atitinkamos kėdės, išskyrus vieną. Ir tas vienas netvarkingas diržas sukeldavo man paniką, tarytum tai būtų mano kaltė. Tame sapne visada būdavau ta, kuri kažkokiu būdu suardė simetriją, nors tai būdavo draudžiama, ir kažkokia už viso to slypinti didesnė jėga turėdavo mane nubausti.

Anksčiau maniau, kad mano gimimas suardė tėvų santuokos simetriją – juk kaip tik po mano gimimo jų santykiai tapo audringi ir nepakenčiami. Ir motina visą gyvenimą kaltino mane už tai, kad esu visai kaip mus palikęs mano tėvas. Švara ir simetrija buvo motinos manijos, kaip ir menas.

Motina per bulgarų delegacijos vizitą, Belgradas, 1966 m.

Nuo šešerių ar septynerių metų žinojau, kad noriu būti menininkė. Motina baudė mane už daugelį dalykų, bet čia skatino. Menas jai buvo šventas. Taigi mūsų didžiajame bute ne tik turėjau savo kambarį, bet ir savą tapybos dirbtuvę. Nors visas mūsų butas buvo kimšte prikimštas daiktų, paveikslų, knygų ir baldų, nuo labai ankstyvo amžiaus abu savo kambarius tvarkiau *spartak* – spartietišškai. Laikiau kiek įmanoma tuštesnius. Mano kambaryje stovėjo tik lova, kėdė ir stalas. Dirbtuvėje – tik molbertas ir dažai.

Iš pradžių piešdavau sapnus. Jie man atrodė tikresni už tikrovę, kurioje gyvenau, – mano tikrovė man nepatiko. Pamenu, pabudus prisiminimai apie sapnus būdavo tokie gyvi, kad turėdavau juos užsirašyti, o paskui nupiešti – dviem labai konkrečiom spalvom, tamsiai žalia ir nakties mėlyna. Jokiom kitom.

Drabužiai, kuriuos pasisiuvau iš užuolaidų, 1960 m.